

(Stratfor, 4. августа 2009)

Следећи викенд је у знаку десетогодишњице од како је Владимир Путин преузео водећи положај у Кремљу. Много тога се догодило од када је Путин био постављен за првог потпредседника владе у августу 1999. године, али најјаснија еволуција Русије је била од нестабилних – али ипак полудемократских дана 1990-тих година – до њеног данашњег етатизма [\[1\]](#) и ауторитарне структуре.

Мада СТРАТФОРУ није могло бити јасно да ли ће Путин лично преживети прелаз Русије од демократије у покушају у малтене полицијску државу, трансформација саме Русије је увек била у складу са нашим предвиђањима. Ауторитарна власт је чврсто уграђена карактеристика Русије. Ауторитарна структура Русије је укореењена у два међусобно повезаним особинама: њеној величини и непостојању њених географски одређених граница.

Питање величине

Русија је огромна. Несхватљиво огромна. Чак и Американцима, чија земља је, иначе велика, тешко је да схвате стварну огромност Русије. Русија се простире преко 11 временских зона. Путовање железницом од једног до другог њеног краја траје седам дана и седам ноћи. Цивилни млазни авиони су донедавна морали да слећу ради допуњавања резервоара горива кад би прелетали целу њену територију. Тек пре свега неколико година је завршен и пуштен у саобраћај њен први трансконтинентални друм. Све у свему, Русија (а да не говоримо о СССР) је – грубо речено двоструко већа од свих 50 држава САД узетих заједно.

Због тога што је огромна, [Русија је осуђена на страшно сиромаштво](#). Са изузетком Волге, Русија нема реке корисне за превоз роба – а Волга, која је током највећег дела године замрзнута, улива се у комерцијални ћорсокак – Касписко море. Док су Европљани и Американци одувек могли да јефтино пребацују робу и људе токовима својих река, употребљавајући тако уштеђени новац за изградњу армија, куповину робе и обучавање радне снаге – па су се тиме стално богатали, Руси су били принуђени да свој

ограничени капитал користе за изградњу саобраћајних система неопходних за исхрану свог становништва.

Већина западних градова је израсла на природним саобраћајним чвориштима, док су многи руски градови у потпуности резултат државног планирања. Тако је, на пример, Санкт-Петербург био изграђен искључиво како би служио као предстража за борбу против Шведске и да контролише Балтичко море. Почетна индустријализација, која се ширила Европом и Америком у 19. веку, изискивала је – како би тај процес био економичан - брз и јефтин превоз, као и густо насељена средишта да служе као јефтин резервоар радне снаге, а и као велика тржишта.

Русија није, у своју корист, имала ни саобраћај, ни становништво. Велики градови изискују обилну и јефтину храну. Без ефикасних саобраћајних могућности, пољопривредни производи ће иструнути пре доспевања на тржишта, што сељацима онемогућава да довољно зараде. Државни напори да се пољопривредни производи конфискују од сељака, доводили су до побуна. Прве руске владе су се стално налазиле «између чекића и наковња», морајући да бирају између ионако оскудних финансијских средстава за куповину хране и субсидија за раст градова – или да троше новац на снаге безбедности како би терорисале сељаке и директно конфисковале храну. То је потрајало све до развоја железничке мреже - као и до пораста челичне стеге совјетског система – када је унутрашњост најзад била економски зауздана и [духовно смрскана](#), како би са довољно правилним ритмом дошло до пораста и индустријализације градова Русије. Али, чак и тада – градови су грађени на основу стратешких, а не економских резона. Магнитогорск, један од огромних индустријских центара Русије изграђен је источно од Уралских планина, које треба да га штите од напада Немаца.

Препреке економском развоју Русије су се могле савладати само помоћу државног планирања и [систематског терора](#). Не треба да чуди да је први прави талас развоја и индустријализације Русије могао да се догоди тек после доласка Стаљина на власт. Проналажење обилних енергетских резерви у каснијим годинама је било унеколико од помоћи. Али, пошто је већина њих удаљена буквално хиљадама миља од било ког тржишта, неопходност изградње огромне инфраструктуре како би те резерве допрле до тржишта врши велики притисак на ресурсе државе.

Најбоља одбрана

Сама величина земље чини да Русији погодује ауторитарни систем, али дубљи узрок овоме је укоренењен у томе што [Русија нема географски одређене границе](#) . Најбоља илустрација овоме изискује кратак преглед поука монголске окупације.

Снага Монгола, који су некада владали степама Азије, а у своје време и великим деловима оног што је сада Русија (осим осталих огромних територија) – почивала је на њиховој коњичкој војној вештини. Када је земљиште било отворено и равно, монголски коњаници нису имали премце. Насељени делови Русије су како равни, тако и велики. Немају физичких препрека које би могле зауставити, или у довољној мери успорити прилаз Монгола и њихову неизбежну победу. Шуме, северно од Москве, биле су најбоља одбрана Русије. Када би хорда Монгола стигла до ивица шума, коњаници су били принуђени да сјашу ако су желели борбу. Кад су сјахали, монголски ратници су брзо губили своју предност над руским војницима – сељацима. И тако, извесни облик руске независности успео је да преживи у северним шумама Русије током тровековне владавине Монгола.

Монголи су Русе научили како инвазије могу да буду страшне – нарочито оне успешне, које преживе више генерација. Монголска окупација се неизбрисиво урезала у колективну меморију Руса, остављајући их опседнуте националном безбедношћу. Одједи ове страшне успомене су се више пута понављали у руској историји – Наполеонова и Хитлерова инвазија су само две најближе. Многи Руси виде данашње [стално ширење НАТО и ЕУ на раније совјетске територије](#) кроз ову призму – једноставно као нова отелотворења монголског терора.

По завршетку монголског периода, руска стратегија се може сажети у једној јединој речи: експанзија. Једино прибежиште од опасности комбинације величине и недостатка могућности унутрашњег саобраћаја – као и недостатак било какве значајне препреке инвазији – била је у стварању што веће могуће пуфер-зоне. У том циљу, огромна и сиромашна Русија је посветила своје скромне резерве изградњи армије која може [у циљу безбедности да прошири њене границе даље од њене основне територије](#) .

Компликације које произилазе таквим ширењем – као оног из совјетског периода су тројаке:

Прво – безбедност није потпуна. Док неке земље имају некакве географске препреке

које пружају извештан степен сигурности – Чиле има Анде и пустињу Атакама, Велика Британија има Канал Ламанш, Италија има Алпе – потенцијалне препреке инвазији Русије су далеко разбацане и непотпуне. Русија може да напредује на запад до Карпатских планина и бесарабског процепа. Може да допре до Тјеншанских планина у Централној Азији и мочвара Сибира – али између планина и мочвара лежи пространа степа до у Кину и Монголију. Без освајања скоро целе Евроазије – нема начина да се осигурају границе Русије.

Друго – [цена покушаја да осигура своје границе су екстремно високе](#) . Оне су више од оних које би било која држава могла да до у бесконачност издржи. Покушавајући да то учини би значило да би руски – већ пренапрегнута економски систем морао да издржава још већу војску. Што Русија бива већа, то бива сиромашнија, и тиме постаје све критичније да се њена оскудна средства каналишу у правцу државних потреба – што значи да централна контрола постаје све битнија.

Треће – било које пуфер-територије које би Русија освојила нису празне, оне су постојбина не-Руса. А, ти не-Руси нису баш одушевљени да служе као пуфер-региони Русије. Држање тог освојеног становништва у покорности није баш задатак за мека срца. То захтева снаге безбедности које нису само велике, него и способне да са великим успехом инфилтрирају групе отпора, да сакупљају информације и врше полицијске задатке. То, дакле, захтева постојање унутрашње обавештајне агенције чија је основна сврха да дисциплинује многобројне покорене народе – без обзира да ли су Летонци, Украјинци, Чечени, или Узбеци – а величина и раширеност те службе за прикупљање обавештајних података и безбедност тежи да буде сразмерна само својој бруталности.

Тежак испит за Кремљ

Русија је тешка за владање, и – како смо већ назначили, СТРАТФОР је помало изненађен да је Путин толико трајао. Не сматрамо га неспособним; али, [живот у Русији је страховито тежак](#)

, Кремљ је тешка мука – руководиоци бивају често брзо смрвљени. Пре него што се Путин латио руског посла број 2, ранији председник Борис Јељцин је на том месту потрошио не мање од 10 људи (једног од њих чак двапут).

Али, Путин се могао похвалити једном особином на [коју је СТРАТФОР указао](#) још давно,

пре 10 година – особином која га је издвајала. Путин није био ни бирократа, ни технократа, ни политикант; он је био агент КГБ-а. А – како је гласила Путинова чувена изрека – такво нешто као

бивши

обавештајни официр не постоји. То му је омогућило да упрегне у своја кола модерно отелотворење оних институција које су обезбедиле да Русија буде не само могућа, него и стабилна: обавештајно-безбедносног апарата – и да га слије са сржи новог режима. Највећи део садашњег Путиновог руководећег особља, као и скоро цео његов унутрашњи круг је био дубоко уплетен у

[совјетски безбедносни апарат](#)

.

Ово једва да је јединствена коалиција снага у историји Русије. Андропов је руководио КГБ-ом пре но што је у руке узео дизгине совјетске империје. Стаљин је био (по злу) чувен због своје употребе обавештајног апарата. Лењин је скоро уништио Русију пре него што је примена пуне снаге ЧеКа зауставила слободни пад. А пре совјетских вођа, ни цареви нису баш били необавештени о улози коју су такве службе играле.

Између економске неефикасности – која се погоршала још више но што је у совјетском периоду била, и очајне демографије, Русија је суочена са будућношћу која је – ако ништа друго, још мрачнија од њене прошлости. Она саму себе види као земљу опседнуту спољним непријатељима: Западом, муслиманским светом и Кином. Она себе такође види и као земљу угрожену непријатељем изнутра: само три од четири њена грађанина су етнички Руси – а Руси су много старији од њеног просечног грађанина; осим тога природни прираштај не-Руса је отприлике двоструко већи него код Руса. Само једна институција је у прошлости доказала да је у стању да се одупре тим снагама. То је она институција која данас поново влада Русијом.

Могуће је да се Русија налази на самој ивици почетка свог заласка. Ако уопште постоји нека сила која би могла да очува макар некакву верзију Русије, [она не мора да буде идентична Путину](#), али требало би да јако личи на оно што Путин представља.

Аутор је потпредседник (vice president) Стратфорових глобалних анализа. Strategic Forecasting, Inc.

, (стратешко предвиђање), познатија као

Stratfor

, јесте приватна обавештајна агенција, основана 1996. у Остину, Тексас, САД. Неки

сматрају да је „ЦИА у сенци“. (Прим. прев.)

Превод: **Василије Клефтакис**

[\[1\]](#) Етатизам (статизам): концентрација економске контроле и планирања у рукама јако централизоване владе. (Прим. прев.)